

АВТОСАНОАТ ТАРМОҒИ АКЦИЯДОРЛИК ЖАМИЯТЛАРИДА МОЛИЯВИЙ БОШҚАРУВ ТИЗИМИНИНГ ФУНКЦИОНАЛ ЭЛЕМЕНТЛАРИ

Иминов Маҳмуджон Азимжон ўғли

“Молия, пул муомаласи ва кредит” кафедраси докторанти

E-mail: iminov08@rambler.ru

<https://orcid.org/0009-0008-5918-9481>

Аннотация: Ушбу мақола автомобил саноатининг акциядорлик жамиятларида молиявий бошқарув тизимининг функционал элементларига бағишланган. Мақолада молиявий бошқарув тизимининг асосий жиҳатлари, яъни режалаштириши, ҳисоб-китоб, назорат ва таҳлил каби вазифаларни бажариши, шунингдек, уларнинг бошқарувнинг самарадорлигига ва молиявий қарорлар қабул қилишга таъсири кўриб чиқилади. Молиявий бошқарувнинг асосий элементлари, шу жумладан капитал тузилиши, инвестицион стратегиялар, хавф-хатарларни баҳолаш ва молиявий кўрсаткичларни мониторинг қилишга алоҳида эътибор қаратилган. Мақолада назарий асослар ва автомобил саноатидаги акциядорлик жамиятларининг амалиётларидан олинган мисоллар келтирилиб, молиявий бошқарувдаги энг яхши ёндашувлар тўғрисида хулоса қилинади. Ушбу материал тадқиқотчилар, молиявий ва стратегик бошқарув соҳасидаги мутахассислар ҳамда автомобил саноатида ишловчи амалиётчи мутахассислар учун фойдали бўлади.

Калит сўзлар: Автосаноат, акциядорлик жамияти, молиявий бошқарув, капитал тузилиши, инвестицион стратегиялар, молиявий таҳлил, хавф-менежмент, бошқарув самарадорлиги

I. КИРИШ

Автосаноат – мамлакат иқтисодиётининг муҳим тармоғи бўлиб, унинг ривожланиши маҳаллий ва халқаро бозорлардаги рақобатбардошликни ошириш, иш ўринлари яратиш ва жамият фаровонлигини таъминлашда катта аҳамиятга эга. Автосаноат корхоналари, айниқса акциядорлик жамиятлари, молиявий бошқарув тизимининг самарали амалга оширилишига муҳим эътибор қаратишлари керак. Бу тизимнинг асосий вазифаси – молиявий ресурсларни рационал тақсимлаш, сармояларни жалб қилиш, харажатларни назорат қилиш ва даромадларни оптималлаштиришдир.

Молиявий бошқарув тизими ҳар бир корxonанинг энг муҳим компонентларидан бири ҳисобланади, чунки ундан тўғри фойдаланиш корхона самарадорлигини оширади, молиявий барқарорликни таъминлайди ва янги инвестициялар жалб қилишга имконият яратади. Автосаноат тармоғи акциядорлик жамиятларида молиявий бошқарув тизими юқори даражада мураккаб бўлиб, уларнинг ҳар бири ўзининг молиявий функциялари ва вазифаларига эга. Бу мақолада биз автосаноат акциядорлик жамиятларидаги молиявий бошқарув тизимининг функционал элементларини таҳлил қилишга ҳаракат қиламиз, шу билан бирга уларнинг аҳамияти ва хусусиятларини кўриб чиқамиз.

Молиявий бошқарув тизимидаги муҳим элементлар, жумладан капитал тузилиши, инвестицион стратегиялар, молиявий таҳлил ва rischi бошқариш соҳалари, автомобил саноатидаги акциядорлик жамиятларининг устувор

мақсадларига эришишда аҳамиятга эга. Ушбу тадқиқот, шунингдек, амалий мисоллар орқали молиявий бошқарувнинг муҳим жиҳатларини мустаҳкамлашга ва самарали бошқарув жараёнларини яратишга қаратилган.

II. АСОСИЙ ҚИСМ

Автосаноат тармоғи акциядорлик жамиятларида молиявий бошқарув тизимининг функционал элементлари турли хил иш жараёнларини тартибга солиш ва ташкил этиш учун зарурий бўлган модуллар ва фаолиятлардан ташкил топади. Бу тизим молиявий қарорларни қабул қилиш, ресурсларнинг самарали тақсимланиши ва фойда олиш мақсадида турли хизматлар ва механизмларни ўз ичига олади. Молиявий бошқарув тизимининг асосий функционал элементлари қуйидагилардан иборат бўлиши мумкин. Акциядорлик жамият учун молиявий режаларни, бюджетларни ишлаб чиқиш ва уларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ. Молиявий режалаштириш, ресурсларнинг самарали тақсимланишига ва харидлар, сарф-харажатларнинг оптимизациясига йўналтирилган бўлади. Акциядорлик жамиятларида молиявий режалаштириш, ресурсларнинг самарали тақсимланиши ва харидлар, сарф-харажатларнинг оптимизацияси акциядорлик жамиятнинг ишлаб чиқариш, молиявий ва иқтисодий самарадорлигини оширишга қаратилган муҳим жараёнларидан бири ҳисобланади. Уларнинг таркибига молиявий режалаштириш киради, бу акциядорлик жамиятининг келажакдаги молиявий фаолиятини режалаштириш жараёни ҳисобланади. Унинг асосий мақсади молиявий барқарорликни таъминлаш ва стратегик мақсадларга эришишдан иборат. Даромад ва харажатлар прогнозини ишлаб чиқиш: Келгусидаги даромад манбаларини, хусусан, маҳсулот сотуви, хизмат кўрсатиш ва инвестиция киримларини баҳолайди. Молиявий ресурсларни тақсимлашда эътибор қаратилиши лозим бўлган жиҳатлар:

-Ишлаб чиқариш қувватлари ва технологик инфратузилмани таҳлил қилиш. Ишлаб чиқариш жараёнларини оптималлаштириш ва уларнинг самарадорлигини ошириш.

-Ишлаб чиқариш режасини тузиш. Агар ишлаб чиқариш жараёнининг самарадорлигини ошириш учун тегишли модуллар ва ресурслар белгиланган бўлса, уларнинг тақсимоти янада мувофиқлаштирилади.

-Инсон ресурслари. Ходимлар жамиятнинг молиявий мақсадларига эришиш учун тўғри йўналишда ишлашини таъминлаш. Ходимлар учун белгиланган рағбатлар, иш ҳақи ва кўшимча компенсациялар, таълим ва ривожланиш имкониятлари. Харидлар ва сарф-харажатларни оптимизация қилиш акциядорлик жамиятининг умумий иқтисодий самарадорлигини оширишга ёрдам беради. Бу жараён, асосан, ресурсларнинг мақсадга мувофиқ фойдаланилиши ва талабларни қондиришда самарадорликни оширишга қаратилган.

Молиявий ресурсларнинг самарали тақсимланиши ва оптимизацияси орқали мақсадларга эришишни таъминлашда қуйидагиларни ҳисобга олиш лозим:

-Ташкилий тузилмани ва ишлаш механизмларини тўғри белгилаш. Ишлаб чиқариш ва молиявий хизматлар ўртасида самарали алоқа ва мувофиқлаштириш мақсадга мувофиқ.

-Қарорлар қабул қилишда маълумотларнинг аниқлиги ва тўғрилиги. Молиявий ва ишлаб чиқариш маълумотларини таҳлил қилиш, бу орқали самарали қарорлар қабул қилиш лозим.

-Инвестициялар ва инновациялар. Самарали инвестициялар орқали янги технологиялар ва инновациялардан фойдаланиш, уларнинг молиявий қайтарилишига эътибор бериш керак.

Молиявий режалаштириш, ресурсларни самарали тақсимлаш ва сарф-харажатларни оптимизация қилиш акциядорлик жамиятининг молиявий ва ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишга йўналтирилган муҳим жараёнлар бўлиб, улар компаниянинг умумий иқтисодий барқарорлигини таъминлайди. Қўйидаги расмда «Uzauto Motors Powertrain» акциядорлик жамиятида узоқ муддатли активлар таҳлилинини кўриб ўтамыз.

1-Жадвал

«Uzauto Motors Powertrain» акциядорлик жамиятида узоқ муддатли активларнинг таркиби ва динамикаси тўғрисида маълумот⁹⁶, млн. сўмда

Кўрсаткичлар/ йиллар	2019	2020	2021	2022	2023	2019 йилга нисбата н 2023 йилдаги ўсишб % да
Асосий воситалар						
АВ бирламчи қиймати	1675855,1	1821580,6	1826045,9	1833962,6	2790427	166,5
АВ эскириши	739117,4	902582,3	1010753	1120710,6	1154606,5	156,2
АВ қолдиқ қиймати	936737,6	918998,3	815292,9	713252	1635820,5	174,6
Номоддий активлар(НА)	0	0	0	0	0	
НА бирламчи қиймати	34959,3	34959,3	34959,3	34959,3	34959,3	100,0
НА амортизация суммаси	34959,3	34959,3	34959,3	34959,3	34959,3	100,0
НА қолдиқ қиймати	0	0	0	0	0	
Узоқ муддатли инвестициялар	0	0	0	0	0	
Ўрнатишга жиҳозлар	694	350,2	0	578312,1	366055,5	52745,7
Капитал қўйилмалар	10300,2	50564,7	177068,9	412413,7	28964,9	281,2

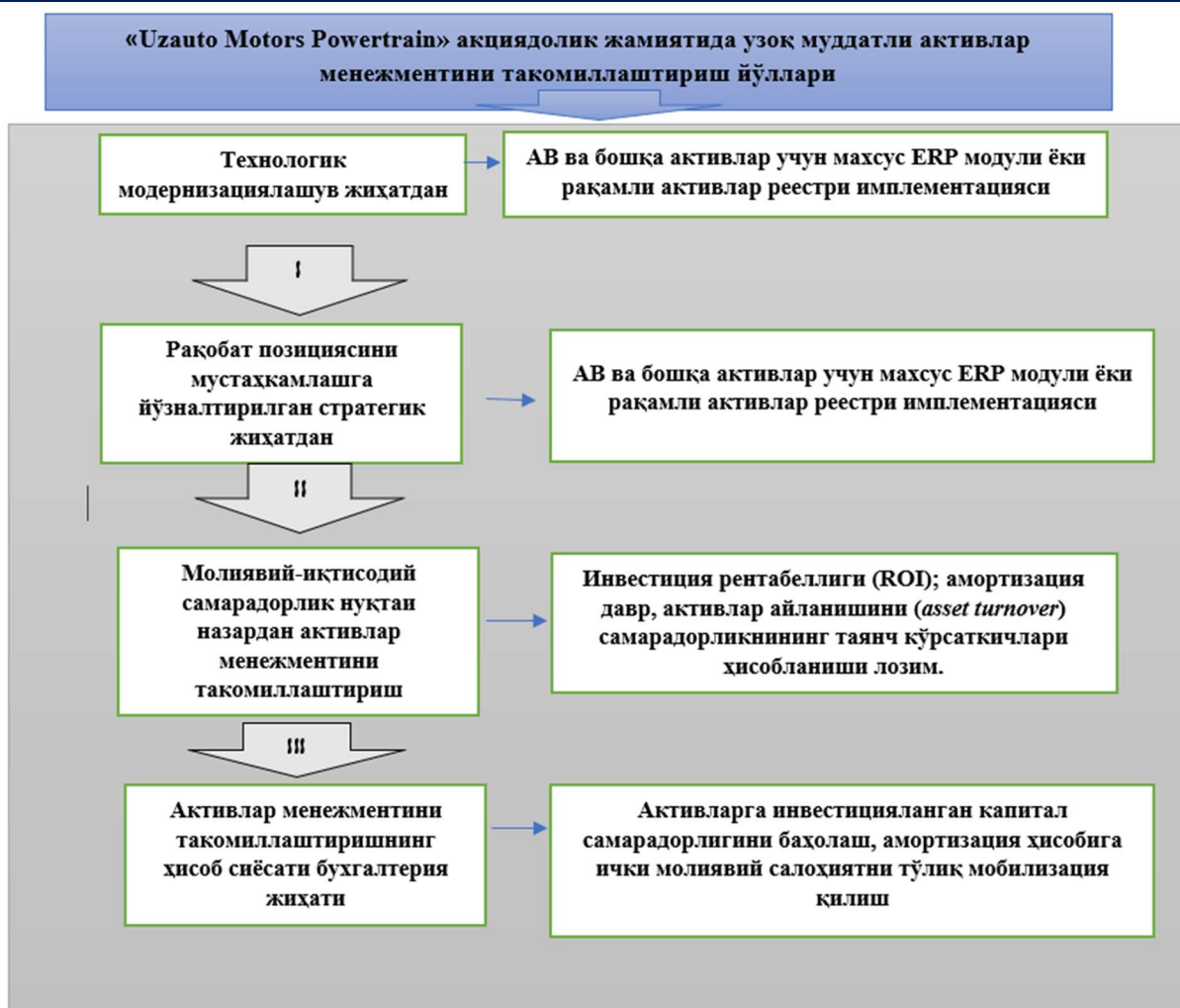
⁹⁶ Акциядорлик жамиятининг йиллик молиявий ҳисоботлари асосида тайёрланди.

Узоқ муддатли деъбиторлик қарзлар	0	0	0	0	0	
Шундан кечиктирилган дебиторлик қарзлар	0	0	0	0	0	
Узоқ муддатли кечиктирилган харажатлар	50397,7	0	0	0	0	0,0
Жами узоқ муддатли активлар	998129,5	969913,2	992361,8	1703977,8	2030840,9	203,5

2019 йилда асосий воситаларнинг бирламчи қиймати 1 675 855,1 млн сўм бўлган бўлса, 2023 йилга келиб 2 790 427 млн сўм га етди. Бу давр мобайнида асосий воситалар дастлабки қиймати 66,5% га ошган (2019 йилга нисбатан 166,5%). Асосий воситалар бўйича тўпланган эскириш (амортизация) суммаси ҳам 739 117,4 млн сўмдан 1 154 606,5 млн сўм гача кўпайди, яъни 56,2% ўсиш кузатилди. Натижада асосий воситаларнинг баланс қолдиқ қиймати 2019 йилдаги 936 737,6 млн сўмдан йилма-йил пасайиб, 2022 йилда 713 252 млн сўм гача камайди, аммо 2023 йилда 1 635 820,5 млн сўм гача кескин ошди. Бу кўрсаткич 2019 йилга нисбатан 74,6% га юқори бўлиб, қолдиқ қиймат 2023 йилда 2019 йил даражасининг 174,6% ини ташкил этди. 2019-2022 йилларда қолдиқ қийматнинг пасайиши асосий воситалар эскиришининг янги инвестициялардан юқори бўлганини, 2023 йилда эса йирик инвестициялар ҳисобига активларнинг сезиларли янгилааниши содир бўлганини кўрсатади.

Номоддий активларни бошқариш сиёсатининг концептчал асослапри ва амали натижалари қуйидагилардан иборатдир: Компаниянинг номоддий активлари (масалан, лицензиялар, дастурий таъминот ва ҳ.к.) бирламчи қиймати ҳар йили 34 959,3 млн сўмни ташкил этиб, 2019-2023 йиллар давомида ўзгармаган. Ушбу активларнинг тўпланган амортизация суммаси ҳам айнан 34 959,3 млн сўм га тенг бўлган.

Юқоридагиларга асосланган ҳолда таҳлил қилинаётган акциядорлик жамиятида узоқ муддатли активлар менежментини такомиллаштиришнинг манتيқий кетма кетлигига асосланган қуйидаги таклифларни тизимлаштириш мумкин:

1-Расм. «Uzauto Motors Powertrain» акциядолик жамиятида узоқ муддатли активлар менежментини такомиллаштириш йўллари⁹⁷

Кўриб турганимиздек, акциядорлик жамиятлардаги молиявий ҳолатни мониторинг қилиш ва молиявий таҳлилларни олиб бориш акциядорлик жамиятнинг иқтисодий барқарорлигини сақлаш, стратегияларини тўғри белгилаш ва маблағларнинг самарали тақсимланишини таъминлаш учун муҳим аҳамиятга эга. Акциядорлик жамият молиявий ҳолатини мониторинг қилиш — бу фаолиятни доимий равишда кузатиш ва таҳлил қилиш жараёни бўлиб, натижаларга асосан қисқа ва узоқ муддатли қарорлар қабул қилишга ёрдам беради. Ушбу жараёнда молиявий кўрсаткичларни кузатишга риоя қилиш талаб этилади.

- Акциядорлик жамият фаолиятдан олинган даромадлар ва харажатларнинг мувофиқлиги;
- Акциядорлик жамиятнинг қисқа муддатли мажбуриятларни қоплаш қобилияти;
- Қарзларни қайтариш учун акциядорлик жамият мавжуд бўлган имкониятлари мавжудлиги;

⁹⁷ Муаллиф ишланмаси

Касса даромадлари ва харажатлари мониторинги, пул ва аёнли активлар жорий ҳолати;

-Банкдаги ҳисоб рақамлари, даромадлар ва чиқимлар бўйича кузатиш;

-Ҳар бир молиявий кўрсаткични таҳлил қилиш ва тенденциялар асосида келажак учун прогнозлар ишлаб чиқиш;

-Молиявий ҳолатдаги ўзгаришларни тез аниқлаш ва фаолиятни тўғри йўналтириш;

-Акциядорлик жамият мақсадлари ва жорий молиявий ҳолатни таққослаш, устувор йўналишларни белгилаш.

Молиявий ҳисоботлар ва таҳлиллар, акциядорлик жамиятнинг молиявий ҳолатини аниқ ва тўлиқ баён қилишга хизмат қилади. Бу ҳисоботлар молиявий менежмент учун муҳим маълумотлар тақдим этиб, уларнинг асосида қарорлар қабул қилинади. Бу ҳисоботда акциядорлик жамиятнинг тушумлари, товар ва хизматларнинг ишлаб чиқаришидан, продажлардан ва бошқа манбалардан олинган даромадлар қамраб олинади. Ишлаб чиқариш ва амалий харажатлар, шунингдек, маркетинг, тармоқлик ва маъмурий харажатлар, қарз проценти ва бошқа операциялар харажатлари таҳлил қилинади. Акциядорлик жамият учун максимал рентабелликка эришиш, харажатларни оптимизация қилиш ва зарарлардан қочишга муваффақ бўлади. Акциядорлик жамиятга тегишли бўлган барча активларнинг рўйхати, шуларнинг орасида асосий активлар (мол-мулк, ижарага олинган объектлар) ва айрим активлар (мижозлардан олинган дебиторлик қарзлари) мавжуд бўлади. Маълум бир вақт даврида акциядорлик жамият фаолиятдан олинган фойда ва зарарни баҳолаш лозим. Масалан, оператив рентабеллик, қисқа муддатли ликвидлик акциядорлик жамиятнинг қисқа муддатли мажбуриятларни қоплаш қобилияти, ўзоқ муддатли ликвидлик яъни ўзоқ муддатли мажбуриятларнинг самарали қопланиши ва қарзларни ўз вақтида тўлаш имконияти ҳисобланади. Акциядорлик жамиятларида қарзлар ҳолатини баҳолаш муҳим аҳамиятга эга. Акциядорлик жамият қайтаришга мажбур бўлган қарзларнинг умумий ҳажми, уларнинг муддати ва шартлари шартнома асосида тартибга солиниши талаб этилади. Қарзларнинг қайтарилиш қобилияти акциядорлик жамиятдаги ликвидлик ва рентабеллик асосида қарзларнинг қайтарилиш имкониятларини ҳисобга олиниши талаб қилади. Ҳар бир молиявий кўрсаткичнинг ўзгаришини таҳлил қилиш ва уларга асосан, стратегияларни янгилаш ёки оптимизация қилиш мақсадга мувофиқдир. Қарорлар қабул қилишда йўналишлар ва хатоларни аниқлаш муҳим аҳамият касб этади. Ҳисоботлар ва таҳлиллар асосида стратегик қарорлар қабул қилиш, акциядорлик жамиятнинг ривожланиш йўналишини белгилаб олиш келажакда молиявий барқарорликни таъминлайди. Молиявий ҳолатни доимий мониторинг қилиш, харажатларни қисқартириш ва даромадларни кўпайтиришга ёрдам беради. Молиявий таҳлилларга асосланиб, инвесторлар ва бошқарув органлари рискови бошқарувини амалга оширишлари мумкин.

Бу жараёнлар акциядорлик жамиятдаги молиявий фаолиятнинг аниқ, тўғри ва самарали мониторингини таъминлашга хизмат қилади. Акциядорлик жамиятларида қарз ва кредит воситалари орқали маблағлар жамғариш, уларнинг

қайтарилиши ва кредитлар бўйича ҳисоботларни олиш — бу акциядорлик жамият молиявий ривожланишини таъминлаш ва ишлаб чиқариш фаолиятини молиявий таъминлаш учун муҳим жараёнлардир. Қарз ва кредит воситалари компанияга қўшимча маблағлар олиш имкониятини берса, уларнинг самарали бошқарилиши акциядорлик жамиятнинг молиявий барқарорлигини ва ривожланишини таъминлайди. Қарз ва кредит воситалари орқали маблағлар жамғариш акциядорлик жамиятга ўз фаолиятини амалга ошириш учун керакли маблағларни тез ва самарали олиш имконини беради. Бунинг учун турли хил молиявий воситалардан фойдаланиш мумкин, шу жумладан:

-Қисқа муддатли қарзлар. Бу қарзлар акциядорлик жамиятга қисқа муддатда (одатда 1 йилгача) маблағлар топиш учун берилади. Улар, асосан, ишлаб чиқариш харажатлари ёки маъмурий масалалар учун зарур бўлади.

-Ўзоқ муддатли қарзлар. Ўзоқ муддатли инвестициялар ёки асосий активлар (бина, техника, заводлар) ни молиялаштириш учун олинади. Бу қарзлар одатда 5-10 йил давомида қайтарилади.

-Банк кредитлари. Банклардан олинган кредитлар акциядорлик жамиятга ишлаб чиқаришни кенгайтириш ёки янги лойиҳаларга сармоя киритиш учун асосий манба бўлиши мумкин. Банклар одатда ҳар бир кредит учун муайян гаров талаб қилади.

-Хусусий инвесторлар ва қарз беришчилар. Акциядорлик жамиятлари хусусий инвесторлардан ҳам маблағлар олиши мумкин. Бунда, инвесторларга акциядорлик жамиятнинг акциялари ёки фойдасидан даражали компенсация берилиши мумкин. Қарз ва кредитларнинг самарали бошқарилиши, уларнинг қайтарилишини тўғри тақсимлаш ва ҳисоботлар орқали мониторинг қилишни талаб қилади. Бу жараёнларнинг ҳар бири қуйидаги элементларни ўз ичига олади:

-Қарзлар бўйича тўловларнинг қўлга киритилиши. Акциядорлик жамият ҳар ой ёки ҳар йили белгиланган тўловларни амалга ошириши керак. Бу тўловлар қарз шартномаларида белгиланган муддатлар ва миқдорлар асосида амалга оширилади;

-Қарзнинг таркиби. Қарзнинг тўланиш муддати, проценти ва тўлов шартларини таҳлил қилиш зарур. Буни ҳисобга олиш акциядорлик жамиятга қайтаришни тўғри режалаштиришга ёрдам беради;

-Қарзларни қайта муҳокама қилиш. Қарзларни қайтариш имкониятлари мавжуд бўлса, уларни қайта молиялаштириш ёки шартларни ўзгартириш имконини кўриб чиқишдан иборат.

Акциядорлик жамиятларида қарз ва кредит воситалари орқали маблағлар жамғариш, уларнинг қайтарилиши ва кредитлар бўйича ҳисоботлар орқали мониторинг қилиш — акциядорлик жамиятнинг молиявий барқарорлигини таъминлаш ва ривожланиш стратегиясини амалга ошириш учун муҳим жараёнлардир. Бу жараёнларни тўғри ташкил этиш акциядорлик жамиятга иқтисодий муваффақият ва самарадорликка эришишга ёрдам беради.

Акциядорлик жамиятга қўйилган инвестициялар ва уларнинг келажакдаги натижаларини баҳолаш молиявий бошқарувнинг муҳим элементларидан бири

бўлиб, компаниянинг иқтисодий самарадорлигини ва ривожланишини таъминлашда катта аҳамиятга эга. Инвестициялар ҳар қандай акциядорлик жамиятнинг ўсаётган ва барқарор фаолиятини амалга ошириш учун муҳим манба ҳисобланади. Улар самарали бошқарилса, акциядорлик жамият келажакда фойда олади ва рақобатбардошлигини сақлаб қолади.

Акциядорлик жамиятга қўйилган инвестициялар бир нечта турларга бўлиниши мумкин. Улар ҳар хил мақсадларга хизмат қилади ва уларнинг келажакдаги натижалари ҳам турли хил бўлиши мумкин. Инвестицияларнинг асосий турлари қуйидаги бўлиши мумкин:

-Асосий активларга инвестициялар. Машиналар, ускуналар, бинолар ва бошқа инфратузилмавий объектларга сармоя киритиш.

-Технология ва инновацияларга инвестициялар. Янги технологияларни жорий этиш, ишлаб чиқариш жараёнларини модернизация қилиш, автоматизацияга сармоя киритиш.

-Ишчи кучини ривожлантириш. Таълим ва тренинглار орқали ходимларнинг малакаларини ошириш, уларни йирик лойиҳаларга жалб қилиш. Инвестицияларнинг келажакдаги натижаларини баҳолаш учун бир неча усуллар мавжуд бўлиб, уларни тўғри ва самарали қўллаш акциядорлик жамиятга инвесторлар учун керакли хулоса чиқариш имконини беради. Қуйидаги усуллар энг кенг тарқалган. Лойиҳа фойдалилигини баҳолаш (NPV) — инвестициянинг келажакдаги фойдасини ва харажатларини ҳисобга олиб, унинг ҳозирги қийматини ҳисоблаш. Агар NPV миқдори манфий бўлса, демак, инвестициядан фойда келмайди, агар ижобий бўлса, инвестиция самарали деб баҳоланади. Уни қуйидаги формула орқали аниқлаш мумкин.

Формула NPV (Net Present Value) – Тўғридан-тўғри ҳозирги вақтдаги қиймат ҳисоблаш учун ишлатилади, бу молиявий ҳисоб-китобларда ва инвестицияларнинг самарадорлигини баҳолашда муҳим аҳамиятга эга. Формула қуйидагича кўрилади:

$$NPV = \sum \frac{CF_t}{(1+r)^t} \quad (1)$$

Бу ерда:

NPV — тўғридан-тўғри ҳозирги вақтдаги қиймат (Net Present Value),

CFt — t-йилдаги кэш-флоу (cash flow),

r — дисконтлаш коэффициенти (discount rate),

t — вақт даври (яъни, йиллар).

Тушунтириш:

CFt — келажакдаги кэш-флоу (яъни, кирим-чиқимлар) ҳар бир вақт бўйича.

$(1+r)^t$ — дисконтлаш коэффициентиға кўра, келажакдаги пулларнинг ҳозирги қиймати ҳисобланади.

Ҳар бир кэш-флоу ўз вақтида дисконтлаш орқали ҳисобланиб, уларнинг ҳозирги қийматлари йиғилади, натижада NPV ҳосил бўлади.

NPV — инвестициянинг самарадорлигини баҳолашга ёрдам беради. Агар NPV ижобий бўлса, демак, инвестициядан фойда олиш мумкин, агар манфий бўлса, ундан қочиш зарур.

Ички даромадлилик меъёри (IRR) — инвестициянинг ҳозирги қийматини 0 га тенглаштирган ҳолда ҳисобланадиган даромад ставкаси. Агар IRR дисконт ставкасига тенг ёки ундан юқори бўлса, инвестиция ўзини оқлашини кўрсатади.

$$\sum \frac{CF_t}{(1 + IRR)^t} = 0$$

Бу ерда:

CF_t — t -йилдаги кэш-флоу (кеш флоу),

IRR — ички даромадлилик меъёри (Internal Rate of Return),

t — вақт даври (йиллар).

Инвестицияларнинг рентабеллиги кўрсаткичи — инвестициянинг қанча фойда олиб келганини кўрсатади. ROI орқали инвестициядан олинган фойда ҳисобланади.

$$ROI = \left(\frac{\text{Соф фойда}}{\text{Инвестициялар}} \right) \times 100$$

Бу ерда:

Соф фойда — инвестициядан олинган умумий даромаддан харажатларнинг айрилгани.

Инвестициялар — сармоялаш учун сарф қилинган маблағ.

Инвестицияларнинг самарадорлигини назорат қилиш учун акциядорлик жамият инвестиция жараёнларини тез ва самарали кузатиб бориши керак. Бу, айниқса, катта ва комплекс лойиҳалар учун муҳим бўлиб, тўғри қарорлар қабул қилишга ёрдам беради. Ҳар бир инвестиция лойиҳасининг натижаларини, даромадларни ва харажатларни муҳокама қилиш. Аниқ ва тўғри маълумотлар орқали инвестиция лойиҳаларининг ҳолатини баҳолаш ва қайта кўриб чиқиш. Акциядорлик жамиятга қўйилган инвестициялар ва уларнинг келажакдаги натижаларини баҳолаш акциядорлик жамият раҳбариятига тўғри молиявий қарорлар қабул қилишда ёрдам беради. Инвестициялар, ишлаб чиқариш жараёнларини модернизация қилишдан тортиб, янги бозорларга киришишга қадар кўплаб соҳаларда фойдаланилади. Инвестицияларни баҳолаш ва келажак натижаларини прогнозлаш орқали, акциядорлик жамият ўзининг стратегик мақсадларига эришишда самарали йўл тутади.

III. ХУЛОСА

Автосаноат тармоғи акциядорлик жамиятларида молиявий бошқарув тизими мураккаб ва кўп жиҳатли бўлиб, унда ҳар бир функционал элементнинг аниқ вазифалари ва роллари мавжуд. Мақолада кўрсатилган молиявий бошқарувнинг асосий элементлари, жумладан капитал тузилиши, инвестицион

стратегиялар, молиявий таҳлил ва rischi бошқариш, ҳар бири автосаноат корхоналарининг молиявий барқарорлигини таъминлаш ва юқори самарадорликка эришишда муҳим аҳамиятга эга.

Акциядорлик жамиятларида молиявий бошқарув тизимига интеграцияланган бўлиш орқали, тўғри молиявий қарорлар қабул қилиш мумкин, бу эса фойда ва инвестицияларнинг самарали тақсимланишини таъминлайди. Шунингдек, молиявий таҳлил ва rischi бошқариш молиявий бошқарув тизимини чуқур таҳлил қилиш ва инвестициялардан олинadиган натижаларни прогноз қилиш учун муҳим воситалар саналади.

Ички даромадлилик меъёри (IRR) ва инвестицияларнинг рентабеллиги кўрсаткичи (ROI) – молиявий бошқарув ва инвестицияларни баҳолашда муҳим индикаторлардир. IRR инвестициянинг самарадорлигини кўрсатади ва агар у белгиланган дисконт ставкасига тенг ёки ундан юқори бўлса, инвестиция ўзини оқлайди. Бу кўрсаткич инвесторларга ҳар бир вақт даврида инвестициянинг рентабеллигини баҳолашда ёрдам беради, шунингдек, сармояларнинг ҳар хил вариантларини солиштириш имкониятини яратади.

ROI эса сармоянинг қайтарилишини ва қандай фойда олинганини аниқлашда муҳим кўрсаткичдир. Бу кўрсаткич орқали, қанча фойда олинганини ўлчаш ва инвестициянинг самарадорлигини аниқ баҳолаш мумкин. Агар ROI юқори бўлса, демак, инвестициядан олинган фойда яхши ва сармоя ўзини оқлаган.

Ушбу икки кўрсаткич биргаликда корхоналар ва инвесторларга сармоялашнинг тўғри ва самарали йўллари танлашда, инвестицияларни ташкил этишда муҳим қарорлар қабул қилишга ёрдам беради. IRR ва ROI кўрсаткичларини тўғри ишлатиш, инвестицияларнинг самарадорлигини ошириш ва молиявий барқарорликка эришишда муҳим роль ўйнайди.

IV. Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Қобилов Р. Ш. “O‘zbekiston avtomobil sanoatining mahalliy lashtirishdagi muammolari va istiqbollari” — «Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар» журналі, 2020.
2. Асадов Э. К. “Avtomobilsozlik sanoati korxonalarida xalqaro harid tizimini takomillashtirish strategiyalari” — «Oriental Renaissance: Innovative, Educational, Natural and Social Sciences», 2021.
3. Икрамов Х. М. “Автосаноат ва автомобил саноати: молиявий бошқарув ва ижтимоий-иқтисодий таъсири” — Тошкент, «Иқтисодий тадқиқотлар маркази», 2019.
4. Ҳасанов Б. Х. “Акциядорлик жамиятларида молиявий бошқарув тизими” — Тошкент, «Иқтисодиёт ва бизнес», 2021.
5. Барановская Я. Г. “Включенность автомобильной промышленности стран Азии и Восточной Европы в глобальные цепочки стоимости” — Сборник научных трудов, 2021.

6. Саитова М. Х. “Вопросы разработки маркетинговой стратегии развития автомобильной промышленности Республики Узбекистан” — журнал «Экономика и бизнес», 2020.

7. ЦЭИР (Центр экономических исследований и реформ). “Обзор: развитие автомобильной промышленности Узбекистана за 5 лет (2016–2021)” — Ташкент, 2022.

8. Президент Республики Узбекистан. Постановление от 18.07.2019 г. №ПП–4397 “О дополнительных мерах по ускоренному развитию автомобильной промышленности” — Официальный сайт, 2019.

9. Николаева Н. П. “Финансовый менеджмент на предприятии” — Москва, «Юрайт», 2020.

10. Васильев А. С. “Основы финансового анализа и управления в производственных компаниях” — Санкт-Петербург, «Питер», 2019.